- 93 -

DUHÂ SÛRESİ

Mushaf'taki sıralamaya göre kitabımızın 93., Nüzûl sıralamasına göre 11., Mufassal sûreler kısmının on ikinci grubundaki beşinci sûre olan Duhâ sûresi, Mekke'de nâzil olmuştur. Âyetlerinin sayısı 11'dir.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"

Hamd yalnız ve yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın Rasûlüne, O'nun pâk aile halkına ve ashabına olsun. Rabbimiz bizden kabul buyur. Çünkü sen her şeyi işitensin, her şeyi bilensin.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"

1. "Kuşluk vaktine andolsun; 2. Sükûna erdiği zaman geceye andolsun ki, 3. Ey Muhammed! Rabbin seni ne bıraktı ve ne de sana darıldı. 4. Doğrusu âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. 5. Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın. 6. Seni öksüz bulup da barındırmadı mı? 7. Seni şaşırmış bulup, doğru yola eriştirmedi mi? 8. Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi? 9. Öyleyse sakın öksüze kötü muamele etme; 10. Ve sakın bir şey isteyeni azarlama; 11. Yalnızca Rabbinin nîmetini anlat."

Duhâ sûresi diye isimlendirilen kulluk kitabımızın 93. sırasına yerleştirilmiş Rasûlullah efendimizi teselli eden bir sûreyle karşı kar-şıyayız. Mekke döneminin başlarında Rasûlullah efendimizin henüz vahye yeni yeni alıştığı günlerde inen bu sûre, muhtevadan da anlaşı-lacağı gibi ilk dönemlerin problemlerinden birisi olan Rasûlullah efen-dimizin bir telaşını da izale eden bir sûredir.

Rivâyet edilir ki Rasûlullah'a gelen vahiyde bir kesiklik olmuş-tu. Cebrâil'in gelmesinde bir kesinti olmuştu. Bu konuda farklı sebep-ler, farklı zamanlar anlatılır. Buhârî'de, Esved İbni Kays'dan şöyle bir rivâyet var: Rasûlullah'ın parmağına bir taş atıldı, Allah'ın Resûlü ra-hatsızlandı, böylece üç gece kaldı. Bu esnada bir kadın gelip Rasû-lullah'a şeytanın seni bıraktı galiba dedi. Rasûlullah buna çok üzüldü de bu sûre geldi deniyor.

Hakim Zeyd bin Erkam'dan şunu rivâyet eder: Tebbet sûresi geldikten sonra Allah'ın Resûlü bunu ilân edip insanlara yaydı, du-yurdu. Sûrede lânetle hicvedilen Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil bu duruma çok içerledi ve Rasûlullah efendimizin huzuruna gelerek: Beni ve kocamı niçin Hicvettin ey Muhammed? Beni boynumdaki bir iple nerede gördün ki onunla hicvettin? dedi. Allah'ın Resûlü de: Vallahi seni ben hicvetmedim! Seni Rabbim hicvetti buyurdu. Bundan sonra bu kadın onu kontrole başladı. Rasûlullah efendimizi takip etmeye başladı. Zira Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil Rasûlullah'ın kapı dibi komşusuydu. Leheb sûresinde de ifade ettiğimiz gibi bu çirkef kadın Rasûlullah efendimizin evinin önüne, geçeceği yollara dikenler atar, yemeğinin içine toprak döker, onu rahatsız ederdi. Rasûlullah efendi-mize bir süre vahiy gelmeyince Ümmü Cemil: Ne o ey Muhammed! Umarım ki şeytanın seni terk etti. Sahibini görmüyorum! Her halde sa-na veda etmiş, darılmış! dedi. Veya öteki müşrikler de Muhammed'in Rabbi onu terk edip darılmış, onunla diyalogunu kesmiş gibi sözler et-tiler de Allah'ın Resûlü buna çok üzüldü.

Buna benzer daha başka rivâyetler var. Anlaşılan o ki bir süre Rasûlullah'a vahiy kesilmiş ve Rasûlullah efendimiz bundan etkilen-miş ve buna üzülmüştür. Bu arada gerek bu kadının, gerekse öteki düşmanlarının alayları da bu konuda etkili olmuştur tabii.

Hikmeti gereği Rabbimizin kendisine vahyini kestiği bu inkıta döneminin dört gün, on gün, on iki gün, on beş gün, Mukatil'in rivâye-tinde 40 gün olduğu söylenir. Bir süre Rabbimiz vahyini kesmişti. Tabi Alâk sûresinde de gelecek bu dönem henüz Rasûlullah efendimizin vahyin özelliklerini tamamıyla kavrayamadığı, vahyin atmosferine gi-remediği, Allah'ın vahyini ne zaman gönderip, ne zaman keseceği ko-nusunda tam bilgisinin olmadığı bir döneme rastlıyordu.

Rasûlullah'a vahiy geliyordu, fakat ilk yıllarda Allah'ın Resûlü henüz vahyin bilincinde değildi. Vahye âşinalığı henüz gerçekleşme-mişti. Bazen vahyin atmosferine girmekte güçlük çekiyordu. Vahiy ge-liyordu kendisine Allah'tan ve onun isteğine ve anlayışına göre sürekli gelmesi gerekiyordu. Kesilmemeliydi, inkıtaa uğramamalıydı vahiy. Böyle olacak zannediyordu. Hiç kesilmeden devam edecek zannedi-yordu.

Hani ilk sûre, yâni Alak sûresi geldiğinde de kendi kendine te-reddütler geçirmişti. Acaba yanlış mı gördüm, doğrumu gördüm? Acaba gördüğüm bir melek miydi yoksa, yoksa diye her tereddüt edişinde, Cebrâil ufukta kendisine görünüyor: Ey Muhammed! Sen Allah'ın elçisisin! Sen Allah'ın peygamberisin! Allah bu iş için seni seçti, seni şereflendirdi! Bunda tereddüdün olmasın! Bu konuda en ufak bir şüphen olmasın! diyordu. Yâni Allah sürekli onu murakabe altında bulunduruyordu.

Arkadaşlar insan fıtratında vardır bu. İnsan tanıdığı, sevdiğiyle devamlı beraber olmak ister. Kısa bir süre de olsa ondan ayrılığa da-yanamaz. Meselâ gurbetten birileri gelir sizin şehre, sizin mahalleye. Gariptir, kimsesizdir diye, bildiği, tanıdığı, eşi, dostu, yardımcısı yoktur diye ilk zamanlar onunla çokça ilgileniriz. Veya meselâ önceleri kâfir-ken, müşrikken, İslâm düşmanıyken veya İslâm'ı tanımadığı için İs-lâm'dan uzak bir hayat yaşarken birileri İslâm'la tanışıp Müslüman olur. Sizin içinize katılıp kardeşiniz olur. İlk zamanlar bu kardeşinizle çokça ilgilenirsiniz. Neden? Çünkü ailesiyle bir derdi olabilir, çevre-siyle bir problemi olabilir, önceki hayatı, önceki çevresi onun yakasını bırakmamış olabilir. Veya geldiği hayata karşı hâlâ içinde bir temayül olabilir. Veya yeni girdiği dinin emir ve yasaklarını henüz tamamıyla tanıyamamış olabilir. Bilgisi henüz tam değildir, imanı oturmamıştır, İslâm'ı, teslimiyeti kökleşmemiş olabilir, olabilir. Bütün bu sebeplerden ötürü ilk günler, ilk zamanlar onunla sıkça ilgileniriz.

İlk zamanlar onunla çokça ilgileniriz. Sık sık ziyaret eder, ya-nında bulunmak isteriz. Ona din tanıtma, âyet hadis ulaştırma husu-sunda, İslâm'ı arz etme hususunda ona çok zaman ayırırız. Ama za-manla o da alışıyor. O da zamanla çevresine âyet ve hadis tanıtma-ya başlıyor. O da Allah'ı, kitabı, dini, Peygamberi, kulluğu anlıyor, kendisine mal ediyor bunları. O da bu işi kendine dert edinip, o da an-latmaya başlıyor. Onun da talebeleri oluyor, o da bu işin derdiyle yan-maya başlıyor ve artık bizim onunla ilgilenmemiz, buluşup görüşme-miz azalıyor.

Ama bu onu terk etme mânâsına değildir tabi. Ya ne? Zamanımızın büyük bir bölümünü yeni yetişeceklere, hiç duymamışlara, hiç bilmemişlere ayırma adınadır tabii bu. Çünkü artık o bir dereceye ka-dar duydu, yetişti. Hep biz

yanında olmalı değiliz ya! Hep anlatacak değiliz ya. Artık biz yanında olmadan da, desteksiz yardımcısız, kendi kendine iş yapma, kendi kendine karar verme durumunda olmalıdır o.

Kimi arkadaşlarla bir iki sene birlikte ders yapıyoruz. Sonra artık bu arkadaşlar bu işi anladılar, bu işi öğrendiler, gidip biraz da bu toplumda hiç bilmeyenlere anlatalım, hiç duymayanlara duyuralım. Biraz da başkalarıyla ilgilenelim diye derslere ara verince feryadı basıyorlar bizi niye terk ettin diye. Ya iki yıl sürekli ders yaptık. Bizim derdimiz zaten Kur'an'sız ve Sünnetsiz olmazı anlatmaktı. Eh sizler de zaten anladınız bunu. Kur'an ve Sünneti mutlaka okumak, öğren-mek gerektiğini, bunlarsız Müslümanlık olmayacağını, olamayacağını anladınız. Kur'an'ın nasıl okunması, anlaşılması gerektiğini? Sünnetin hayatımızdaki önem ve fonksiyonunu anladınız. Artık sizler de bunun sorumluluğunu yüklenecek duruma geldiniz. Bu toplumda daha Al-lah'ın, Peygamberin, Kitabın Sünnetin adını bile duymamış yığınlarca insan varken beni niye oyalıyorsunuz? Neden meşgul ediyorsunuz? Hakkınız var mı buna? Sizler bana yardımcı olun da ben başkalarına gidebilecek zaman bulayım. İşte aynen bunun gibi elçisini yetiştirmek ve hayata hazırlamak üzere Rabbimiz bir süre vahyini kesiveriyordu.

Sizler çocuklarınızı buna alıştırırsınız ya. Bazen onu yetiştirip hayata hazırlamak için ondan desteğinizi çekiverip kendi başına bıra-kıverirsiniz ya. İşte vahiy de böyleydi. Vahyin kesilmesi de böyleydi. Hep devam edecek değildi. Bazen kesiliverecekti veya bir dönem ke-siliverecekti. Tıpkı babanın kendi başına, kendi desteği olmaksızın a-yakta durabilmesini öğretmek için çocuğuna olan desteğini çekiverip onu hayata hazırlaması gibi.

Veya bilirsiniz ki çocuk küçük yaşta hep anasını emmek ister. Hep devamını ister bunun. Hiç kesilmesini istemez. Ama bir gün ge-lecek çocuğun iyiliği için, onun hayrına elbette süt kesilecektir. Anne kendisi hasbelkader hayatını kaybederse çocuğunun onsuz da yaşa-yabileceği bir konuma gelmesi için mecburen bir süre sonra sütünü kesmek zorunda kalacaktır. İşte vahiy de aynen bunun gibidir. Vahyin kesilmesi de aynen bunun gibidir.

Hep devam edecek değildir bu. Bazen kesiliverecektir. Sen hep onunla beraber olmayacaksın! Sen hep vahiy desteğinde olma-yacaksın. Bazen vahiy kesiliverecek, kimi problemleri sen kendin çö-zeceksin! Kendini ortaya koyacaksın. Kendi başına ayakta durabil-meyi öğreneceksin! Vahyin gelmediği konularda kendi içtihadınla ka-rar vereceksin! Rabbinin öteki vahiylerinin ışığı ve yol gösterisi altında kendi reyinle problemlere çözüm getirmeyi öğreneceksin! Kendini zorlayarak, çözüm üreteceksin diyordu herhalde Allah bununla. İşte bir süre Rasûlullah efendimize vahyin kesilmesinin hikmetlerinden birini böylece anlamaya çalışıyoruz.

Rasûlullah efendimize gelen ilk vahiyde, yâni Alâk sûresinin gelişinde de böyle olmuştu. Onu Alâk sûresinde demeye çalıştım. Yi-ne A'lâ sûresinde de böyle olmuştu. Sûreyi ezberleme konusunda kendisini sorumlu zannedip kendisini sıkıntıya sokuyordu Allah'ın Resûlü. İlk başlarda, Risâletin ilk dönemlerinde böyleydi. Ama meselâ bir En'âm'ın inişinde artık Rasûlullah efendimizin herhangi bir endi-şesi yoktu. En'âm gibi yirmi sayfalık bir sûreyi hiç zorlanmadan anın-da ezberleyivermişti. Ve artık vahiy bitene kadar nötr olarak, hareket-siz olarak bekledi ve önceden olduğu gibi herhangi bir çabalamanın, herhangi bir sıkıntının içine girmedi. Artık anlamıştı Allah'ın Resûlü. Yine meselâ bir ifk hadisesinde artık vahyin gecikmesine üzülmedi Peygamberimiz.

Evet, sûrenin âyetleri üzerinde hızlı bir gezinti yaptıktan sonra inşallah âyetleri tek tek tanımaya başlayabiliriz.

Az evvel de ifade ettiğim gibi rivâyetler; Rasûlullah (s.a.s.) e, gelen vahyin bir müddet kesildiğini, Cibrîl (a.s.)'in bu süre zarfında görünmediğini, bunun üzerine müşriklerden bazılarının, "Rabbi Mu-hammed'e küstü, O'nu terk etti" iddiasında bulunduklarını, bazılarının ise -vahyin şeytandan geldiğine inandıklarından; "Şeytanı onu terk etti" dediklerini naklederler
(Buharî, Kitâbü't-Tefsîr, Sûretu ve'd-Duhâ)

Teblîğ görevine başladığından beri müşriklerin sert tepkileriyle karşılaşan Rasûlullah, bu defa onların alaylarına muhatap oluyordu. Haliyle bu durum onu çok üzüyor, âdetâ dünyayı kendisine zindan ediyordu. Ancak, O bir peygamberdi ve her ne pahasına olursa olsun görevini eksiksiz yerine getirmesi gerekiyordu. Onun en büyük yar-dımcısı ve koruyucusu da hiç şüphesiz Rabbi idi. Rabbinden kendi-sine gelen vahiy, ona bir taraftan bu meşakkatli yolda nasıl hareket etmesi gerektiğini bildiriyor, diğer yandan güç ve huzur veriyordu. Va-hiy onun için, âdetâ uzun bir yola çıkmış yolcunun hem azığı hem de can yoldaşı durumundaydı. Vahyin kesilmesi onu bu azıktan ve kendisiyle teselli olacak dosttan mahrum bırakmıştı. Peygamber (a.s.) e huzur ve güven veren, içine düştüğü sıkıntıyı gideren bu sûre, işte böyle bir zamanda nazil oldu. Bu sebepledir ki, asıl konuyu, Rasûlul-lah'ı teselli etmek ve bundan sonraki mücadelelerinde, karşılaşabile-ceği her türlü engelin üstesinden gelebilmesi için ona manevî güç ka-zandırmak teşkil eder.

Sûre şöyle başlıyor: "Andolsun kuşluk vaktine! Sükuna var-dığında geceye (ki), Rabbin seni ne terk etti ne de darıldı." (1-3) Yüce Rabbimiz, kuşluk vaktine ve sükûna vardığı zaman geceye yemin ederek başlıyor. Böylece bu iki ânın önemine dikkatleri çekiyor. Kâi-nat hadiseleriyle rûhî duyguları birbirine bağlıyor. Âdetâ Rasûlüne, sûrenin başından itibaren çevresini dost varlıklarla

doldurduğunu imâ ediyor, yalnız başına ve kimsesiz olmadığını hatırlatıyor. Peygamberi üzmek, onu ye'se düşürmek ve savunduğu davadan vazgeçirmek için müşriklerin: "Rabbi O'nu terk etti." demelerine cevap olarak; " Rabbin seni ne terk etti ne de darıldı" (3) buyurmaktadır.

Onların iddia ettikleri gibi Rabbin seni asla terk etmez. Sen onun sevgili kulu ve Rasûlüsün, sen yüce bir dâvânın tebliğcisisin, sen onun tarafından yetiştirilip korunmaktasın, nasıl terk etsin seni? "Âhiret elbette senin için dünyadan daha hayırlıdır." (4) Rabbin, sana bu dünyada da verecek. Ancak senin için öbür dünyada, bu dünyada-kilerden daha güzel, çok daha mükemmel mükâfatlar hazırlamıştır:
"Şüphesiz Rabbin sana verecek ve sen hoşnut olacaksın." (5) Rab-bin, senin için, hoşlanacağın her şeyi hazırlamıştır. Bu dünyada dava-nı başarıya ulaştıracak, yolundaki engelleri kaldıracak, savunduğun düzeni galip getirecek, seni ve davanı üstün kılacaktır. Bundan hiç şüphen olmasın. Nitekim: "O, seni öksüzken barındırmadı mı? Sen bilmezken doğru yola eriştirmedi mi? Fakirken zenginleştirmedi mi?" (6-8)

Evet, Cenâb-ı Allah, sevgili Peygamberine, geçmişine şöyle bir bakmasını tavsiye ediyor. Kimsesiz iken onu korumuş, şaşkın bir durumdayken hidâyete erdirmiş ve fakir iken sonsuz ihsanı ile onu herkesten zengin kılmıştır. Henüz küçücük bir yavru iken de, annesini kaybederek hem ana hem de babadan yetim ve öksüz kalan sevgili Peygamberini korumuş, sapık bir cahiliye ortamında yetiştiği halde onu şirkten korumuştur. Ne şirk pisliğine bulaştırmış, ne de muharref dinlerden yahudilik ve Hıristiyanlığa meyletmesine müsaade etmiştir.
Peygamberlik görevini yaparken, kendisini engellemek isteyen müş-riklere karşı, amcası Ebu Tâlib'i kendisine yardımcı kılmış, mal bakı-mından fakir olmasına rağmen gönülce zenginlerin en zengini yap-mıştır.

Sûrenin buraya kadar olan kısmı, müşriklerin, "Rabbi Muham-med'e küstü, O'nu terk etti" gibi iftiralarına bir cevap ve vahyin yalnız-ca Allah'tan olduğunu beyan eder mahiyettedir. Ayrıca sevgili Rasûlü-ne ihsan ettiği nimetleri de hatırlatmakta, buna bir şükran olarak ken-disinden nasıl davranması lazım geliyorsa öylece davranmasını iste-mektedir: "O halde yetime zulm etme. Dilenciyi de azarlama. Sadece Rabbinin nimetini (hatırla ve) anlat." (9-11) Rabbi onu yetimken koru-duğunu, kararsız iken onu hidâyete erdirdiğini, fakir iken zenginleştir-diğini belirtmişken, hem kendisini hem de peşinden giden ümmetini, her yetimi korumaya, her muhtaca destek olmaya ve Allah'ın üzerle-rindeki nimetini hatırlamaya yöneltiyor. Yetime zulmetmekten nehy ettiği gibi, ikram edilmesini de emrediyor. İkram ederken, ona verirken de gönlünü kırmadan, horlamadan, haysiyetini zedelemeden ver-meyi emrediyor.

Özet olarak bu sûrede Resûlullah Efendimizi yakın bir gelecekte çok büyük başarıların ve lütufların beklediği müjdesi verilir. Pey-gamberlik görevinin sonucunun başlangıcından daha hayırlı olacağı müjdesi verilir.

Sûrenin ikinci kısmında gündeme getirilen konular ilk bakışta sanki bir başa kakma gibi görünse de dikkatle incelendiği zaman işin hiç de böyle olmadığı anlaşılacaktır. Rabbimiz tarafından daha önce peygamberine lütfedilen nimetlerden söz edilmesi bir başa kakma de-ğil, aslında peygamberlikten sonra verilecek nimetlerle bir kıyasla-madır. Peygamberlik sonrası kendisine verilenlerin çok daha büyük olduğunu ortaya koymaktır. Öyle değil mi? Peygamberlik önceki elçisini kimseye muhtaç bırakmayan, onu sürekli himayesine tutan Allah şimdi onu yüz üstü mü bırakacaktı? Elbette öyle olmayacaktı. Madem ki Rabbi onu koruyup gözetmektedir, öyleyse peygamber de Rabbinin bu büyük lütuflarına karşı O'na karşı risalet görevini en güzel bir biçimde yerine getirecek, bugün dün kendisinin konumunda olan yetimlere, kimsesizlere, toplumda sosyal ve siyasal desteği olmayan garibanlara sahip çıkacak, ihtiyacı olup da kendisine baş vuranları eli boş çevirmeyecek, onlara şefkat ve merhamet kanatlarını açacaktı. İşte bu bölümde bunlar vurgulanır.

En sonunda da peygamberimize ve tabii onun şahsında hepimize Rabbinin nimetlerini anması, zikretmesi, gündemde tutması, sü-rekli onlarla bir hayat yaşadığını unutmaması emredilir. Tabii Rabbi-mizin en büyük nimeti olarak İslâm nimetinin, hidâyet nimetinin gündem yapılması istenir.

Sûrenin kendisinden önceki sûreyle münasebetine gelince; gerçekten Leyl sûresiyle çok yakın bir anlam bütünlüğü görüyoruz. Leyl sûresi, muttakilerin, hüsnaya iman eden mü'minlerin sonunda razı ve hoşnut olacakları bir cennet hayatına gidecekleri müjdesiyle biterken, ondan sonra gelen bu sûre de; 'Rabbin sana verecek ve sen razı olacaksın' meâlindeki âyetiyle işte o müjdeye açıklık getirilmiş oluyor. Yine bu sûreden sonra gelecek olan İnşirâh sûresi ise hem üslup yönünden, hem de muhteva yönünden sanki Duhâ sûresinin devamıdır. Çünkü o sûrede peygamber efendimizin göksünün genişletildiği, bir inşirah-ı sadır, bir gönül huzuru verildiği, belini büken sırtındaki ağır yüklerin, zor sorumlulukların kaldırıldığı ve adının, şanının, şerefinin yüceltildiği bildirilir. Bu sûrenin başındaki; 'Rabbin seni asla terk etmedi ve senden yüz çevirmedi' meâlindeki âyete karşılık İnşirâh sûresi; 'Öyleyse sen de sadece Rabbine rağbet edip yönel' âyetiyle son bulur. İşte bu sûrenin öncesi ve sonrasıyla böyle çok hoş münasebetleri vardır.

İşte bu minval üzere gelen bir sûreyle karşı karşıyayız. Böyle bir süre kesintiden sonra gelen bir sûre. Bu kısa mukaddimeden sonra sûrenin âyetlerini hep beraber tanımaya çalışalım inşallah.

1-2. "Kuşluk vaktine ve sükûna erdiği zaman geceye andolsun ki,"

Rabbimiz sûreye yeminle başlıyor. Mekkî sûrelerde genellikle kevnî âyetlere yemin çokça kullanılır. Semâya, aya, güneşe, yıldızlara yani kâinatta yarattığı kevnî âyetlere, ya da görsel dediğimiz, göze hitap eden meşhûd âyetlere yemin eder Rabbimiz. Anlayabildiğimiz kadarıyla Mekke'de henüz kendisini tanımayan, zâtı ve sıfatları konusunda bilgi sahibi olmayan insanlara bu tür yeminlerle rubûbiyetini, ulûhiyetini ve kudretini tanıtmak istiyordu Rabbimiz.

Allah önce iki âyetle yemin ediyor. İki kevnî âyetine, iki görsel âyetine yemin ediyor. Bunlardan birincisi Duhâ, yani kuşluk vakti, ötekisi de gecedir. Birisi güneşin ışığının, aydınlığının en etkili olduğu kuşluk vakti, ötekisi de gecenin iyice kararıp, ses seda kesilip, gelip gidenlerin ayak seslerinin kesildiği, insanların istirahata çekildikleri ve mü'minlerin ibadet için teheccüde kalktıkları seher vaktidir. Kuşluk vaktine ve gecenin en sakin dönemine yemin ediyor Rabbimiz. Sonra bu iki yemine cevap mahiyetinde üç âyet geliyor. Rasûlullah'ı ve onun yolunda gidenleri asla terk etmeyeceğini anlatıyor Rabbimiz. Sonra da geleceğin daha iyi olacağına dair, cennette en yüksek makamın onları beklediğine dair âyetler geliyor. Sonra insanın sahip olduğu mal, beden ve bilginin Allah'tan olduğu beyan edilir. Son bölümde de bu nîmetlere karşılık dünyada yapılması gereken vazifeler, yetime, yoksullara karşı vazifelerimiz, Kur'an'a karşı tavrımız anlatılır.

Duhâ'ya yemin olsun ki. Duhâ, kuşluk vaktidir. Güneşin ışıklarının daha bir net geldiği, güneşin en çok parlayıp kendisine bakılmanın âdeta imkânsız olduğu dönemdir kuşluk dönemi. Bu dönem günün en değerli dönemidir. Güne ve günün hayırlı amellerine başlama zamanıdır. Mevlâ'nın bereketinin, ihsanının beklendiği, ümit edildiği bir dönemdir. İşte Rabbimiz günün en bereketli dönemine dikkat çekiyor.

Eğer insan ömrü bir gün kabul edilirse, Duhâ bu ömrün en genç ve en verimli zamanıdır. Dikkat edin sabah saat 7-8 arasında yapılabilen bir iş akşam 8-9 arası yapılamaz. Sabahın o saatlerinde başarıp bitirebildiğiniz bir işi akşamın aynı saatlerinde bitiremezsiniz. Bu dönemde ayrı bir bereket vardır. İşte Allah bu döneme dikkat çekiyor. Tâ-Hâ sûresinden de anlaşıldığı gibi Hz. Mûsâ'nın sihirbazlara galip geldiği vakit kuşluk vaktidir.

"Mûsâ: "Buluşma zamanımız sizin bayram gününüzde, insanların toplandığı kuşluk vaktidir" dedi."
(Tâ-Hâ 59)

Veya eğer insanın tüm ömrünü bir gün kabul edecek olursak, o günün kuşluk vakti gençlik dönemidir. İnsanın en canlı, en zinde olduğu dönem, hayatının baharıdır. İşte bir gün kabul ettiğimiz insan ömrünün en zinde

dönemini teşkil eden o günün kuşluk vaktini, gençlik vaktini, gençlik dönemini çok iyi değerlendirmemiz gerektiği anlatılır bu âyette.

Bu kuşluk vaktinin bir mânâsı da şudur: Nûr-u Muhammedînin yeryüzünü aydınlattığı, Allah'ın nûr olarak ruhlara doğduğu dönem anlatılıyor burada. Yani eğer Rasûlullah Efendimizin teşrifinden sonraki dünyanın ömrünü bir gün kabul edecek olursak, o günün kuşluk vakti Rasûlullah Efendimizin dönemi olan asr-ı saadet dönemidir. Allah, başlarında Rasûlullah'ın bulunduğu İslâm milletinin, İslâm ümmetinin ilk dönemi yani kuşluk vaktine, asr-ı saadete yemin ediyor.

Biz biliyoruz ki Allah bir şey üzerine yemin etmişse onun bizim hayatımızda önemi çok büyüktür. Öyleyse asr-ı saadeti çok iyi öğren-mek, çok iyi bilmek ve değerlendirmek zorundayız. Rasûlullah Efendimizin hayatta olduğu saadet asrına yemin ederek Rabbimiz ona dikkat çekmiştir. Çünkü asr-ı saadet ve o asırda yaşayan Rasûlullah Efendimizin güzîde ashabı dinin yaşandığı, anlaşıldığı ve en güzel biçimde uygulandığı mübarek bir dönemin insanlarıdır. Yeryüzünde o toplumdan daha mübarek bir toplum yaşamamıştır.

Asr-ı saadet kıyâmete kadar din, kulluk adına tüm problemlerin çözüldüğü örnek ve maket bir hayattır. Doğruya, güzele, hakka ulaşmak isteyen kişi mutlaka asr-ı saadete gitmek ve asr-ı saadetteki uygulamaya ulaşmak ve asr-ı saadeti örnek almak zorundadır. İşte Rabbimiz bu âyetinde asr-ı saadete yemin ederek dinimiz konusunda asr-ı saadetin önemine, asr-ı saadette gerek ferdî planda Peygamber efendimizin anlayışına, sünnetine, uygulamalarına ve gerekse sahâbe-i kirâm efendilerimizin sünnetlerine dikkat çekmektedir. Kur'an'ın başka yerlerinde de kurtuluşa erenlerden söz edilirken sahâbe toplumuna ve asr-ı saadete dikkat çekilmektedir.

"İyilik yarışında önceliği kazanan muhacirler ve ensâr ile, onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnutturlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedî kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır; işte büyük kurtuluş budur."

(Tevbe 100)

İyilik, takva yarışında, Allah'a kulluk ve Rasûlullah'a ittiba konusunda en önde giden bu ümmetin en bereketli dönemini, kuşluk vaktini idrak eden sahâbe-i kirâm efendilerimizden ve güzellikle onların yolunu takip edip, onların yollarına, sünnetlerine uyanlardan razı olduğunu ve onların kurtulduklarını haber veriyor Rabbimiz.

Bir de karardığı, sakinleştiği, kendine geldiği, bitmeye başladığı, devrini tamamladığı zaman geceye yemin olsun ki. Yani seher vaktine, tam o döneme yemin ediliyor. Cenâb-ı Hakk, gecenin sükûnete erdiği döneme, seher vaktine yemin ediyor. Öyleyse bunun üzerinde durmak ve tanımak zorundayız. Gece kelimesi çok geçti. Mekkî sûrelerde çokça bu konuda yemin gördük. Gecenin

bizim hayatımızda apayrı bir yeri ve önemi vardır. Ama dikkat ederseniz burada gecenin devrini tamamlayıp bitmeye başladığı döneme yemin ediliyor.

Saat 3-5 arası gecenin sükûnete erdiği dönemdir. Sarhoşlar sesini kesmiş, koşuşanlar, gidenler gelenler, gece gıybet edenler, birileri adına komplo hazırlayanların hepsi, hattâ köpekler bile susmuş.

Bir adam düşünün ki böyle sakin bir dönemde uykusunu bölerek kalkmış, yatağını terk etmiş. Semâ berrak, yıldızlar pırıl pırıl, su sesi, ağaçların sesi, hepsi Allah'ın âyetleri. İşte bu Rabbimizin görsel âyetleriyle sarmaş dolaş oracıkta temiz bir taşın üzerinde namaza dursa… Ne abdest alırken, ne namaz kılarken zamana, saate bağımlı değil… Kimseye söz vermedi, kimse beklemiyor onu, kimse meşgul etmiyor. İş, güç, okul, dükkan, tezgah, müşteri peşinde değil. Ne okuduğunu daha iyi bilecek, daha iyi anlayacaktır. Onun için Müslüman daima özgür bir hayatı özlemeli, sürekli böylesi bir hayatın peşinde olmalıdır. Her şeyden özgür, her şeyden yakasını kurtarmış, ama sa-dece Allah'a kul ve köle. Zamanın, mekânın, eşyanın, insanların, çevrenin ve her şeyin köleliğinden sıyrılmış, ama Rabbinin görsel âyetleri altında, onlarla birlikte Rabbine teslim. İşte Rabbimiz bizden böyle bir hayat istiyor.

Nurla, aydınlıkla, kuşlukla, gündüzle başlayan, geceyle devam eden bir kulluk hayatı. Gecede ve gündüzde sürekli devam eden bir kulluk… Gündüz ve gece, Cenab-ı Hakk'ın egemenliğinin ifadesidir. Çünkü gece de, gündüz de Allah'ın âyetleridir. Geceyi de, gündüzü de yaratan Allah'tır. Gece de, gündüz de Allah'a kuldur, Allah'a boyun bükmüştür. Gündüz, gece, kuşluk, seher, öğle, ikindi, akşam tüm bunlar Allah'ın hâkimiyetinin ifadesidir. Tüm bunlar konusunda söz sahibi Allah'tır. Sizlerin sözü geçmez buralarda. Bunları değiştiremezsiniz, bunları kaldırıp yerine başka bir şey koyamaz, bunlara itiraz edemezsiniz. Bu şartları yaşamak zorundasınız. Bu hayata karşı gelip itiraz edemezsiniz. Geceyi kovamazsınız, güneşi, gündüzü atamazsınız. Öyleyse sizler de Rabbinize teslim olun. Zaten fıtraten, zorunlu olarak Allah yasalarına teslimsiniz.

Geceyi de, gündüzü de var eden Allah'tır. Geceye de, gündüze de egemen olan sadece Allah'tır. Gece de, gündüz de O'nun emri ve hikmetiyle hareket etmektedir. Gece ve gündüz en küçük bir aksama olmadan birbirini takip etmektedir. Öyleyse ey peygamberim, gündüz ve gecenin böyle peş peşe gelişi nasıl bir hikmete mebnî ise, bunu bilen ve bu düzeni kuran bir Rabbin varsa, bu Rabb bu düzeni belli bir hikmetle ayarlıyorsa, işte aynen vahyin kesilmesi de böyle bir hikmete mebnîdir. Ne zaman keseceğini, ne zaman göndereceğini bilen bir Allah'ın ilmi ve hikmetiyle olmaktadır bu iş. Keseceği, göndereceği zamanı bilen bir Allah'ın işidir bu. Geceye ve gündüze itiraz edemeyen bir Müslüman, elbette buna da itiraz etmemelidir. Bu konuda da Rabbinin

hikmetine teslim olup tedirgin olmamalıdır İşte buradaki gece ve gündüze yeminin mânâsını böyle anlamaya çalışıyoruz. Rabbimiz vahyin kesilişi karşısında tedirgin olan Peygamberine bunun belli bir hikmetle olduğunu anlatıyordu.

Yahut da bu gece ve gündüze yemin edilmesinin şöyle bir hik-meti de olabilir: Gündüzün meşakkatinden dolayı insan yorulur. Herkes bilir ki gündüzün ışınları insanı yorar ve yıpratır. Sürekli gündüz ve güneş olsa, insan buna dayanamaz. Gece karanlığı ise insanı dinlendirir. Gündüzün yorgunluğunu atabilmek için gece dinlenmeye ihtiyacı olur insanın. Nitekim Nebe' sûresinde de Rabbimiz geceyi an-latırken şöyle buyuruyor:

"Uykunuzu dinlenme vakti kıldık; geceyi bir örtü yaptık;"
(Nebe' 9-10)

Gece, dinlencedir, dinlenme zamanıdır, örtüdür, sükûnet zamanıdır. "Gündüzün sizi yoran ışınlarından sizi geceyle sakladık, örttük," diyor Rabbimiz.

İşte aynen bunun gibi, tıpkı devam eden güneş ışınları gibi vahyin devamı da senin için gerginlik kaynağı olmuştu. Tıpkı seni yo-ran gündüzün ışınlarından seni dinlendirmek için gündüzün kesilip de gecenin gelmesi gibi, bir süre vahyin kesilmesi de senin bu gerginlikten sükûnet bulman içindir, diyor Rabbimiz. Sürekli seni yoran vahyin gerginliğinden seni kurtarmak, seni rahatlatmak için Rabbin bir süre sana vahyi kesiverdi diye böyle bir münâsebet kurmak her halde hatalı olmayacaktır.

Sakın üzülme Peygamberim. Kesinlikle bilesin ki hikmet sahibi olan Rabbin bunu senin hayrına yapmıştır. Muhakkak ki sen seni sen-den daha çok düşünen, sana senden daha çok merhamet eden bir Rable karşı karşıyasın. Değilse:

3. "Ey Muhammed! Rabbin seni ne bıraktı ve ne de sana darıldı."

İşte bu, yeminlerin cevabıdır. Az önceki yeminleri bunun için, bunu demek için yapmıştır Rabbimiz. Duhâ'ya, kuşluk vaktine ve geceye yemin olsun ki, Rabbin ne sana veda edip seni bıraktı, ne de sana darıldı. Rabbin seni hiç terk etmedi. Peygamberlik şerefiyle seni şereflendirdiği andan itibaren Rabbin sana hiç darılmadı, hiçbir zaman kızmadı. Sana vahyini indirerek senin adını, şanını yücelten Rabbin bundan böyle de seni asla terk edecek, sana darılacak değildir. Yeryüzünde Rabbinin konuşan ağzı olarak, yerdekilerin hayatına senin vasıtanla karışacak, seninle seslenecek. Onun içindir ki Rabbin asla seni unutacak, seninle diyalogunu kesecek değildir. Üzülme, Rabbin seni bırakmadı.

Bırakmak iki mânâya gelir: Seni bırakmadı, seni tutuyor ama, bu tutuşu, bu bırakmayışı sana ceza vermek seni cezalandırmak adına değil. Sana kininden, gazabından değil, sana olan sevgisinden, sana değer verişindendir. Demek ki iki türlü tutuş vardır: Birisi cezalandırmak adına, kahretmek adına bir tutuştur. Tıpkı Kıyâmet sûresinde anlatıldığı gibi:

"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sa-nır?"
(Kıyâmet 36)

Öbürü de lütuf adına, in'am ve ihsan adına bir tutuş, terk etmeyiştir. İşte buradaki Rabbimizin elçisini bırakmaması bu anlamadır.

Burada kuşluk vaktine yeminden sonra bu konunun gündeme getirilişi şöyle bir nükteyi anlatır: O dönem Araplar kendilerine misafir geldiği zaman buna çok sevinirlerdi. Yine o dönem Araplarda Duhâ, yani kuşluk vakti veda zamanıydı. İnsanlar ziyaretçilerini kuşluk vakti uğurlarlarmış. Hattâ ***"seniyyetu'l veda"*** diye de özel bir veda yeri, uğurlama yeri varmış. İşte gelişleri kendilerini sevindiren misafirlerin bu kuşluk vaktinde kendilerini terk edip gidişleri Arapları çok üzermiş. Hattâ adamlar üzüntülerinden dolayı kuşluk vakti kendilerini terk eden misafirlerini uğurlamaya bile çıkmazlarmış. İşte burada kuşluk vaktini de gündeme getirerek Rabbimiz buyurur ki: "Ey Peygamberim, Rab-bin sana ne darıldı, ne de seni terk etti. Ne kuşluk vakti seni terk etti, ne de gecede sana darılıp düşmanlık etti."

Çünkü kuşluk vaktinde misafirler konuklarını terk edip giderlerken, gecede de kinler, öçler, düşmanlıklar yapılır. Gecenin özelliği de budur. Öyleyse Rabbin sana onu da yapmadı. Yani ne gecede seninle bir düşmanlık ilişkisine girdi, ne de gündüz seni terk etti. Yani Rabbin ne vahyi gönderirken, ne de keserken seni bırakmadı, seni terk etmedi. Öyleyse sen yoluna devam et Peygamberim. Düşmanlarının sözlerine aldırış etme. Seni ben görevlendirdim, onlar değil. Gecenin ve gündüzün Rabbi benim, onlar değil. Sen yürü. Sen yoluna devam et, Ben seninleyim! diyordu Rabbimiz. Sen hiç üzülmeden yoluna devam et, çünkü:

4. "Kesinlikle bilesin ki âhir senin için ûlâdan daha hayırlı olacaktır."

Tefsir kitapları burada senin için âhiret dünyadan daha hayırlı olacaktır, şeklinde bir anlamı tercih etmişlerse de, ben bu anlayışı biraz zayıf gördüğüm için böyle söyledim. Buradaki âhiret, bildiğimiz âhiret mânâsına gelebileceği gibi, aynı zamanda âhir, son anlamına da gelmektedir. Öyleyse bilesin ki ey Peygamberim son senin için daha hayırlı olacaktır demek daha münasip olacaktır. Çünkü o zaman bu son ifadesiyle hem dünya, hem de âhiret ikisi

birden kastedilmiş olacaktır. “Ûlâ” birinci, ilk, önceki anlamınadır. Yâni hem dünya anlamına geldiği gibi hem de her konuda ilk anlamına gelecektir.

Öyleyse ey Peygamberim, biraz vahiy kesildi diye sakın üzülme. Unutmayasın ki sonralar senin için iyi olacaktır. Sonralar senin için ilklerden, yani öncelerden daha hayırlı olacaktır, diyor Rabbimiz.

Âhiret senin için ûlâdan daha iyidir. Âhiret, âhir, iki mânâya geliyor: Biri evvelin, öncenin mukabilidir, ötekisi de dünyanın mukabilidir. Önce bir şey vardı, bir durum vardı ya, işte âhir de ondan sonraki şey, ondan sonraki durumdur. Yani senin bir sonraki durumun, bir sonraki hayatın bir önceki durumundan, bir önceki halinden daha hayırlı olacaktır Peygamberim deniliyor. Bir de âhir, âhiret dünyadan sonraki hayattır, âhiret günüdür.

Öyleyse şöyle diyeceğiz: Peygamberim, endişe etme! Senin için bir sonra gelecek saat, bir sonra gelecek gün, bir sonra gelecek ay, yıl, önden, öncekinden daha hayırlı olacaktır. Bir sonraki dönemin bir önceki döneminden daha hayırlı ve güzel olacaktır. Meselâ peygamber olmadan geçirdiğin hayatının ilk günlerine nazaran şimdi peygamber oluşun daha hayırlıdır.

Vahyin geldiği günlere nazaran bir anda kesilivermesi senin için daha hayırlıdır. Vahyin kesilmesine nazaran şu anda tekrar böyle başlayıvermesi senin hakkında daha hayırlıdır. Bu sûreden sonra diğer sûrelerin gelişi senin için daha hayırlı olacak. Medine’ye hicretin, orada cemaatı oluşturman, sonra Mekke’yi terk etmen, sonra Medine’de devlet kurman, sonra Mekke’yi fethetmen, sonra dâvânın galibiyetini görmen, tüm Arabistan yarımadasının Müslüman oluşu, tüm dünyaya İslâm’ın yayılışı ve nihâyet bütün bu güzelliklerden sonra vefatın, ondan sonra âhiret nîmeti, hep senin için hayırlı olacaktır. Zi-ra bunların hepsi seni Makam-ı Mahmud’a ulaştıracak, Rabbinin rızasına götürecek, hayırlı sona götürecek hayırlı şeylerdir.

Yani senin için her gelecek bir öncekinden hayırlı olacaktır. “Ey Peygamberim âhiret senin için dünyadan daha iyidir, öyleyse hiç yaşama dünyada, hemen ölüver,” diyemeyiz. “Hiç durma dünyada” di-yerek bu âyetin Rasûlullah’ı ölüme dâvet ettiğini söyleyemeyiz.

Peygamberim, her yarın senin hakkında bir önceki günden daha hayırlı ve güzel olacaktır. Her gelecek senin hakkında hayırlı olacaktır diyoruz. Eğer biz de onun yolunun yolcusu olabilirsek, biz de onun yaşadığı gibi bir hayat yaşayıp, onun sorumluluklarını üstlenebilirsek bilelim ki bizim de hayatımızın her sonrası öncesinden daha hayırlı olacaktır. Her gelecek bizim için de bir öncekinden hayırlı olacaktır. Tayinimiz çıksa da, hapse girsek de, mal kazansak ta kaybetsek de, çocuğumuz olsa da, ölse de, bu bir imtihandır, onu değerlendirirsek, başımıza gelenin, onunla imtihan olunduğumuz şuurunda

olursak, o bizim için hayırlı olacaktır. Zira o bizi mutlu sona ulaştırmaktadır, cennete götürmektedir.

Düşünün, bir kadın mutfakta doğradığı soğanın acısıyla ağlasa bile onun için üzücü ve yorucu olmaz. Niye? Çünkü bu kadın doyuma gidiyor da ondan. Az sonra doyacak ve tüm çektiklerini unutacak. Veya meselâ fakir birisinin doyuma ulaşma adına, ehlinin, çoluk-çocuğunun rızkını kazanıp, karınlarını doyurup, akşam yüzlerini güldürme adına gündüz çalışarak yorulup terlemesi zor gelmez ona. Niye? Çünkü ehlini ve kendisini doyuma götürüyor da ondan.

Öyleyse Allah'ın Rasûlünü Makam-ı Mahmud'a ulaştıracak her şey onun için hayırlıdır. Sonunda onu cennete ve Rabbinin hoşnutluğuna götürecek başına gelen her şey onun hakkında hayırlıdır.

5. "Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın."

Rabbin seni unuttu, Rabbin seni terk etti, sana darıldı diyenlere bir şamar vuruyor Rabbimiz bu âyetiyle. Bakın buyuruyor ki: "Peygamberim! Rabbin sana verecek ve sen razı olacaksın. Yani sen razı oluncaya kadar verecek Rabbin sana. Seni razı edene kadar verecek."

Kimileri Kur'an'da en müjdeli âyetin:

"Ey mü'minler Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin..."

âyetinin olduğunu söylerler. Halbuki bu âyet ondan çok daha büyük bir müjde ihtiva etmektedir. Zira bu âyet Rasûlullah Efendimizin büyük şefaatini, şefaat-i uzmâsını anlatır. Allah, Rasûlullah Efendimiz razı olana kadar, onu razı edene kadar ona vereceğini söylüyor. Ne büyük bir müjde değil mi? Allah'ın Resûlü ümmetinden tek bir kişi kalmayıncaya kadar şefaat isteyecek. Bir tek kişi kalsa yine razı olmayacak, onu da isteyecek Rabbimizden ve Rabbimiz de onu razı edene kadar verecek.

Tabiî ki Allah'ın Resûlü Rabbinden ne isteyeceğini, ne istemeyeceğini bilir. Bu konuda asla hata etmez. İstenmemesi gerekeni istemek, istenmesi gerekeni ihmal etmek gibi bir hikmetsizliği yapmaz Peygamberimiz. Meselâ farz edin ki sizi çok seven, sizin de kendisini çok sevdiğiniz bir arkadaşınız var. Bu arkadaşınız bir gün hapishane müdürü, hapishane sorumlusu, yetkilisi olsa, sizin tanıdığınız bir başkası da hapse girse, "Onu salıver arkadaş" der misiniz? Veya, "Arkadaş tüm hapishaneyi boşaltıver, oradakilerin hepsini salıver" der misiniz? Ondan böyle bir şey ister misiniz? Diyemezsiniz, değil mi? Yani sizi hiç kırmayacak birisi olsa bile diyemezsiniz ona bunu. Neden? Çünkü oradakilerin durumunu siz bilmezsiniz. Onların sicilini tutan siz değilsiniz. Orada işlediği cürümlerden dolayı çürümesi gerekenler de vardır, haksızlığa uğradığı için bir

saat bile orada tutulmayıp salıverilmesi gerekenler de vardır değil mi? Onun için bunu nasıl diyebilirsiniz?

İşte aynen bunun gibi, Rasûlullah da öyle demeyecek tabii. Herkesi istemeyecek Rabbinden de, ancak istenmesi gerekenleri isteyecek. Çünkü o da biliyor imtihanı. O da biliyor kurtulması ve cezaya çarptırılması gerekenleri.

Eğer meseleyi genelleştirirsek, burada anlatılan Allah'ın, Ra-sûlullah Efendimize onu razı edinceye kadar vermesi, ya da verdikleriyle onu razı etmesi sadece âhirette, âhiretle alâkalı değildir. Sadece âhirette verilecekler değildir. Bu ifade aynı zamanda dünyayı da kapsamaktadır. Dünyada da razı edinceye kadar Peygamberine ve onun yolunun yolcularına verecektir.

Yani ben Rabbimle irtibatımı kesmeyeceğim. Sürekli O'na kul-luğumu, O'nunla diyalogumu sürdüreceğim. Rabbimi kendimden razı edeceğim. O'ndan ve O'nun hayat programından razı olacağım. Rab-bim benim adıma ne dediyse, ne gönderdiyse, nasıl bir kulluk istediy-se, ne verdiyse ondan razı olacağım. Kitap mı gönderdi? Ondan razı olacağım. Peygamber mi gönderdi örnek olarak? Ondan razı olaca-ğım. Namaz mı emretti? Ondan razı olacağım. Şöyle giyineceksin mi dedi? Ondan razı olacağım. Şöyle bir hukuk, böyle bir eğitim, böyle bir kazanma-harcama modeli mi dedi? Ondan razı olup başkasını aramayacağım. Evlât mı verdi? Razı olacağım. Dert mi verdi? Borç mu verdi? Sıkıntı mı verdi? Kız çocuğu, erkek evlâdı mı verdi? Bir ev mi verdi? Bir çadır mı verdi? Ondan razı olacak ve isyan etmeyeceğim. Yani bu verilenler Müslümanca bir hayatın ifadesi oldukça ben bunlardan razı olacağım.

Allah'ın dinini yaşama adına başına gelenlere sabredip razı olacaktır kişi. Meselâ bir Müslüman malının tamamını Allah yolunda verse ve sonunda kendisi tuz ekmek yemeye mecbur kalsa bile bundan razıdır. Zira aslında burada razı olan kul değil, Allah'tır. Allah razı olacak ve seni razı edecek demektir bunun mânâsı. Yâni sen hayatınla Allah'ı razı edeceksin, Allah'ı razı edecek bir hayat yaşayacaksın, Allah da senden razı olacak ve seni razı edecektir. Fecr sûresinde: ***"Râzıyeten Merzıyyeh"*** deniyordu ya, işte burada da bunun tam tersi söz konusudur. Yani: ***"Merzıyyeten Razıyeh"*** söz konusudur. Allah bizden razı ve bizi razı edecektir. Yani Allah verecek, biz de razı olacağız.

Geleceği anlatıyor Rabbimiz. Hem dünyada, hem de âhirette, Rabbin sana verecek. Rabbin sana gelecekte neler vermeyecek ki? Seni gelecek hayatında razı ve hoşnut edecek, yüzünü güldürecek, kalbini mesrur edecek her şeyi verecek. Meselâ gelecekte Bedir'de zafer verecek, Uhut'ta talim verecek, Hendek'te müdafaa verecek. Sana sahip çıkacak, senin dâvân uğruna her şeylerinden vazgeçebilecek, senin dâvâna baş koyacak ashap verecek. Sana devlet, Mekke'nin fethini, dünyanın İslâmlaşmasını verecek….

Ama senden razı olduğu için verecek Allah sana. Rabbini kendinden razı ettiğin için verecek. O kadar verecek ki, sen razı olana kadar verecek. Peygamber ise razı olmayacak, tüm ümmetinden, tüm ümmetinin bağışlanmasından ancak razı olacaktır. Eğer biz ona, onun istediği gibi ümmet olduysak sevinelim. Ama ya ona lâyık değilsek? Ya onunla ilgimiz kalmamışsa? Ya onun gibi yaşamıyorsak? Ya havuzunun başından kovulacakların içindeysek? Allah yarın böyle bir duruma düşmekten korusun inşallah.

Bundan sonra Rabbimiz yukarıdaki yemin konusunu bir daha gündeme getirerek Rasûlullah'ın hayatında kendisine lütfettiği ihsanları, bağışları, nîmetleri, izzet ve ikramları anlatmaya başlayacak.

6-8. "Seni öksüz bulup da barındırmadı mı? Seni şaşırmış bulup, doğru yola eriştirmedi mi? Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi?"

Rabbimiz çocukluğundan itibaren sevgili Peygamberine ve onun şahsında hepimize verdiği nîmetlerini, lütuflarını anlatıyor. Bir insanın hayatının tümünü ihata eden bir âyettir bu. Çünkü bir insanın hayatta üç şeyi vardır:

1. Vücudu, bedeni, eli, ayağı, gözü, kulağı ve tüm âzâları.

2. İnsanın aklı, fikri, düşüncesi, anlayışı, izanı, imanı, yolu, yordamı.

3. Sahip olduğu malı, mülkü, evi, arabası, dükkanı, tezgahı, ailesi, çoluğu, çocuğu.

Rabbimiz, "İşte bütün bunları sana Biz vermedik mi," buyurarak insanın sahip olduğu her şeyin sahibi olduğunu, her şeyin kendisi tarafından lütfedildiğini anlatmaktadır. Evet şu anda sahip olduklarımızın tamamı Allah'tandır.

Sen yetimdin de Biz seni büyütmedik mi? Küçüklüğünde bir yetimken, seni büyütüp gözettiğimiz halde, seni koruyup kolladığımız, tüm insanlığa örnek bir elçi olarak yetiştirip eğittiğimiz halde nasıl olur da şimdi terk ederiz seni? O zaman seni terk etmeyen Rabbin, şimdi niye sana darılıp küssün? Bir düşünsene ey Peygamberim, sen küçükken yetim değil miydin? Doğmadan babanı kaybetmiş, doğduktan kısa bir süre sonra anneni kaybetmiş değil miydin? Kim sahiplendi sana? Kim korudu seni? Allah seni barındıracak şefkatli kucaklar vermedi mi sana? Hattâ senin risâletini reddeden, sana ve getirdiğin dâvâna inanmayan amcanı bile sana sahiplendirmedik mi? Mekkeli müşrikler seni reddedince sana sahiplenecek Medineli bir ensar kucağı vermedik mi sana?

Allah'ın Resûlü yetimdi. Yetimlerin en Kerîm'iydi. Daha doğmadan babasını kaybetmiş, doğduktan kısa bir süre sonra annesini kaybetmiş ve dedesinin kucağındaydı. Dedesini de kaybedince amcasının kucağında. Onu da kaybedince ne gam, Allah var ya! Belki de Rabbimiz sığınılacak kendi kucağından başka kucak bilmesin diye daha küçük yaşta kendi kucağını bildirmek için böyle yapıyordu. Onu yaratan, koruyan, onun vücudunu, elini, ayağını, gözünü, kulağını, çevresini, fırsatlarını, imkânlarını veren Allah'tır.

Peki onu yaratıp koruyan Allah da, bizi yaratan, bizi koruyup büyüten kim? Bizi de yetimken, çocukken, güçsüzken bulup da koruyan, büyüten Allah değil mi? Elbette Allah'tır. O halde kime minnet duyuyorsunuz? Kime teşekkür ediyorsunuz? Kimin nîmetlerinden is-tifade edip de kime kulluk etmeye çalışıyorsunuz? Kimin sayesinde var oldunuz? Kimin ekmeğini yiyip kimin kılıcını sallıyorsunuz? Bunu iyi bir düşünün diyor Rabbimiz.

"Seni şaşırmış bulup, doğru yola eriştirmedi mi?"

Bu âyetin mânâsı, Peygamberim sen sapıktın da Biz seni doğru yola ulaştırdık demek değildir. Çünkü böyle bir anlayış Peygamberlerin mâsumiyeti anlayışına terstir. Allah'ın elçilerinin tamamı mâsumdurlar. Peygamber Efendimizin risâlet öncesi hayatı da tertemizdir. Rabbimiz doğumundan itibaren sürekli koruyup eğitmiştir onu. Bakın Rabbimiz kitabında onun risâlet öncesi hayatının temizliğine şehadet etmektedir:

"Ey Muhammed, de ki: "Allah dileseydi ben onu size okumazdım, size de bildirmemiş olurdu. Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?"

(Yunus, 16)

Öyleyse bu ® ¾³@«/ ifadesi sapıklık değildir. Bu kelime iki anlama gelmektedir:

1. Kaybolmak, yitmek anlamına gelmektedir. Rivâyetlere göre Allah'ın Resûlü Mekke'de ya da başka bir rivâyete göre amcasıyla çıktığı bir ticaret kervanıyla Şam taraflarında kaybolmuş, sonra da bulunmuştu. İşte kimi müfessirler bu dâl kelimesinin bunu anlattığını söylemişler.

2. "Peygamberim, sen Risâlet öncesi, Nübüvvet öncesi yol yordam bilmiyordun da Biz sana bunu öğretmedik mi?" demektir. "Peygamberim, sen usul nedir? Yol, yordam nedir, bilmiyordun da Biz sana usul, yol yordam öğretmedik mi? Sen Allah'ı, dini, İslâm'ı, Kur'-an'ı, Sünneti bilmezdin de bütün bunları sana Biz öğretmedik mi? Sen daha önce namaz, abdest, oruç, hac bilmiyordun da bunları sana Biz öğretmedik mi? Sen önceden Bakara'yı, Âl-i İmrân'ı, Nisâ'yı, İnşirâh'ı, Duhâ'yı bilmiyordun da bütün bunları sana Biz

öğretmedik mi? Sen Allah yasalarını, Allah'ın hayat programını, Allah'ın istediği kulluğu bilmiyordun da bütün bunları sana Biz öğretmedik mi? Cenneti, cehennemi, dünyayı, âhireti, hesabı, kitabı bilmiyordun da bunları sana Biz öğretmedik mi?"

Yani mânâ, sen kırk yaşına gelinceye kadar sapıktın değil de, bütün bunları bilmiyordun da Biz öğretmedik mi demek olacaktır. Sen okuma yazma bilmiyordun da Biz seni okur kılmadık mı? Sen Kur'an bilgisinden mahrumdun da tekvîn-i irademizle Biz seni âlim yapmadık mı?

Öyleyse bizler de Rabbimizin kitabını tanıyarak, Rabbimizin gönderdiği hayat programını tanıyarak yolsuzluk ve yordamsızlıktan kurtulmak, yol, yordam, ilim sahibi olmak zorundayız. Bunun yolu da vahiyden geçmektedir. Vahyi tanınmadan ilim sahibi olmak ve yolsuzluktan kurtulmak da mümkün değildir.

"Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi?"

"Bir de sen fakirdin, malın, mülkün yoktu da seni zengin kılmadım mı? Sana ticaret yollarını kolaylaştırarak seni zenginleştirmedik mi? Ganîmet mallarından belli bir pay vererek seni zenginleştirmedik mi? Sana zengin bir Hatice vererek, onunla ortaklık imkânı sağlayarak, onu sana zevce yaparak seni zengin kılmadık mı?"

Allah'ın Resûlü aslında babasından kendisine bırakılmış bir devenin dışında başka hiçbir şeye sahip değildi. Rabbimiz izni keremiyle onu zenginleştirmiştir. Hattâ Allah'ın Resûlü bir tek insanın hidâyeti için bir çırpıda yüz deveyi bile hibe edecek bir durumdaydı. Müşriklerden birisi öyle diyordu: "Ey kavmim, gelin sizler de Müslüman olun. Çünkü vallahi Muhammed verdiğini fakirlikten korkmayan bir kimsenin verdiği gibi veriyor." Allah'ın Resûlü birilerinin sırtından değil, bizzat kendisi çalışarak kazanmıştır kazandığını. Bakın Buhâ-rî'de Kitabu'l Cihad bölümünde rivâyet edilen bir hadislerinde bu hususu anlatırken efendimiz şöyle buyurur: ***"Benim rızkım, kılıcımın gölgesi altındadır."***

Rabbimiz öyle diyor. Peygamberim, Biz seni fakir bulduk ta zenginleştirmedik mi? Peki acaba Rasûlullah Efendimiz zengin miydi? Allah'ın Resûlü, bugünün zenginlik kıstasıyla, bugün bizim anladığımız mânâda zengin değildi. Bugünkülerin anladığı mânâda hanı, hamamı, dükkanı, tezgahı, atı, arabası yoktu. Ama işte bu âyette görüyoruz ki Allah seni zenginleştirdik diyor. Allah böyle buyurduğuna göre öyleyse zenginlik nedir? Zenginliğin ne olduğunu bilmek zorundayız.

Zenginlik, aslında çokça mal, mülk sahibi olmak değildir. Zenginlik dünyaya karşı müstağnî, ihtiyaçsız ve eyvallahsız olabilmektir. Zenginlik, ihtiyaçsızlığı ihtiyaç haline getirmek değil, ihtiyaca sahip olmaktır. Zenginlik ve fakirlik ihtiyaç anlayışına ve bu anlayışa bağlı olarak hedeflemelere göre değişir. Meselâ beş etli ekmek yemeyi he-defleyen bir adamın karşısına iki etli ekmek çıksa bu adam açtır. Niye? Beş etli ekmeği hedeflemişti de ondan. Ama bir etli ekmek yemeyi hedefleyen bir adamın karşısına bir etli ekmek çıksa bu adam toktur. Neden? Çünkü ihtiyacı, ya da hedeflemesi o kadardı da ondan. Meselâ yüz milyarı hedefleyen bir adamın cebinde elli milyar olsa da bu adam fakirdir. Niye? Çünkü hedefinde yüz milyar vardı da ondan. Ama üç milyonu hedefleyen bir adamın cebinde üç milyon varsa bu adam zengindir. Niye? İhtiyacı ve hedefi o kadardı.

Meselâ şu anda milyarların içinde yüzerken fakirlik içinde kıvranan nicelerini görüyoruz değil mi? Yazık, ne yapsın, yok adamın malı-mülkü. Topu, topu elli milyarcık bir şeyi var! Ne yapsın adam şimdi? Yüz milyar olmadan olur mu?! Buna ulaşmadan herkes kendisinden söz edebilir mi? İnsanların sofralarında sözü geçer mi şimdi bu adamın? Halbuki herkes akşam sofrasının başına oturunca onun malından, mülkünden, servetinden, bahsetmeli, onu dillerine vird etmeli!?

Demek ki zenginlik ve fakirlik ihtiyaca ve hedeflemelere göre değişir. Meselâ şimdi şu evde içki isteseler, bu istenene göre bu ev fakirdir, ama su isteseler bu ev zengindir değil mi? Eğer içkiyi bir ihtiyaç kabul ederseniz, bu ev ona göre fakir, ama suyu ihtiyaç bilirseniz ona göre zengindir bu ev.

İhtiyaç anlayışına, hedeflemelerine göre Allah'ın Resûlü çok zengindi. Dünyaya karşı eyvallahsız ve müstağnîydi. Rabbimiz kendisine böyle bir istiğna, yetinme duygusu verdiği için zengindi. Sonra İslâm'ı sordular Rasûlullah'tan, anlattı. Namazı sordular, anlattı. Zekâtı sordular, anlattı. Âhireti, hukuku, mirası, kazanmayı, harcamayı, eğitimin yasalarını, hukukun dayanaklarını sordular da Allah'ın Resûlü Rabbinin bilgilendirmesiyle her şeyi anlatıverdi, bildiriverdi, gösteriverdi soranlara. İşte Rasûlullah adına en büyük zenginlikti bu.

Allah ona onun dâvâsına omuz verecek, ona destek olacak bir Hatice verdi. Uğrunda her şeyi göze alabilecek bir Zeyd verdi. Sonra onun yoluna baş koyacak, onun için doğup büyüdükleri vatanlarını, mallarını, mülklerini bile terk edebilecek binlerce Müslüman verdi. İşte bütün bunlar zenginlikti. Allah'ın Resûlü yeryüzünün en zenginiydi.

Peki ona, sahip olduklarını Allah verdi de, bizimkileri kim verdi? Bizimkileri Allah'tan başkaları mı verdi? Hayır hayır, zenginlik adına bizde de ne varsa hepsini veren Allah'tır. Bizdekileri de Allah verdi. Öyleyse:

9-10. “Öyleyse sakın öksüze kötü muamele etme ve sakın bir şey isteyeni azarlama! Yalnızca Rabbinin nîmetini anlat.”

Öyleyse ey Peygamberim, sakın yetimi itip kakma. Sakın yetimi üzme. Yoksulu da sakın azarlama. Dikkat ederseniz lütfettiği üç nîmete karşı üç görev sayıyor Rabbimiz. Önce üç nîmetten söz etti. Sen, sizler yetimdiniz de sizi Biz koruyup büyütmedik mi? dedi. Sonra sen peygamberim ve siz hiçbir şey bilmiyordunuz. Kendinizi, çevrenizi, ananızı, babanızı, Rabbinizi, hayatı, ölümü, âhireti, hesabı, kitabı, kulluğu, namazı, orucu, haccı bilmiyordunuz da size vahiy göndererek bütün bunları Biz bildirmedik mi? Kendi bilgimizden bilgi aktararak sizi tüm bu konularda bilgi sahibi yapmadık mı? Sahip olduklarınızı Biz vermedik mi? Elinizi, ayağınızı, gözünüzü, kulağınızı, havanızı, suyunuzu, ayınızı, güneşinizi, dünyanızı, semânızı size Biz vermedik mi? buyurduktan sonra, bu üç nîmeti hatırlattıktan sonra Rabbimiz bunlara karşılık üç sorumluluktan söz ediyor. Yetimi itip kakmayın, isteyen fakiri azarlamayın ve de Rabbinizin nîmetlerini hatırlayıp anın.

Öyleyse yetimi itip kakmayalım. Yetimleri itip kakmayacağız. Yetim, babası olmayan demektir. Henüz buluğ çağına gelmeden babasını kaybetmiş çocuklara yetim denir. Veya babası baba olarak vardır ama her gece eve sarhoş gelip giden çocuklar da yetimdir. Bir evde ananın kocası var, ama akşam eve sallanarak geliyor, sarhoş. Ya da baba akşam eve dükkanı taşıyor. Akşam eve âyet ve hadis ge-tirmiyor. Çocuklarını Allah’la, peygamberle tanıştırmıyor. Kitapla, sünnetle tanıştırmıyor da şöyle kazandığını, böyle topladığını anlatmaya çalışıyor. Çocuklarına güzel bir isim verecekti ama vermiyor. İyi terbiye vermeliyken vermiyor. İşte böyle sarhoş bir babanın çocuğu bir gün karşımıza çıkınca: “Git baban öğretsin!” dememeliyiz. Babası yoktu zaten onun. Zira unutma ki bir zamanlar sen de yetimdin. Siz yetim değil de neydiniz?

Babası ve anası tarafından Kitap ve Sünnetle tanıştırılmamış tüm çocuklar yetimdir. Bizim evdekiler de öyle mi acaba? Yetimleri korumak, kollamak zorundayız. Yetimleri toplumda babalılar, fakirleri de paralılar gibi yaşatmak zorundayız. Bilelim ki yetimlerin doyurulması gereken üç bölgesi vardır: Kafa, kalp ve mide. Kendi çocuklarımız, kendi yetimlerimiz de dahil piyasadaki tüm yetimlerin bu üç bölgelerini doyurmak zorundayız. Kafa Allah’a götürücü bilgiyle doyurulmalı, kalp Allah’a götürücü imanla, mide de Allah’ın helâl kıldığı rızıkla doyurulmalıdır. Karşımızdaki yetimlerin sadece midelerini doyurunca iş bitti zannetmeyelim, onların öteki bölgelerini de doyurmayı sakın ihmal etmeyelim.

Yetimler, babasız kalanlar, babayla beraberken ondan ayrılanlardır. Bir de toplumda ekonomik ve siyasal dayanağı olmayan insanlardır. Öyleyse onların

böyle bir destekleri yok diye mallarını yemeye, haklarını gasp etmeye kalkışmamalıyız. Meselâ elinde bizde alacağını belgeleyecek çeki, senedi olmadığı için siyasal bir destekten mahrum olan kimselere, yetimlere borcumuzu ödemeyerek zulmetmeye kalkışmayalım. Allah'ın Resûlü bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Ben ve yetime yardım eden kişi cennette işte şöylece beraberiz"

Öyleyse onlarla ilgilenmek, onların durumlarını düzeltmek, onların eğitimleriyle, ahlâklarıyla ilgilenmek, onları ıslah etmek zorundayız. Çünkü yetimler toplumun yanında Allah'ın emanetleridirler. Müslümanların görevi bu emanete emanet sahibi olan Allah'ın istediği biçimde davranmaktır. Onların mallarını kendi mallarımızın içine katarak, onların da kazanmalarını sağlamak, onların işleriyle ilgilenmek zorundayız, çünkü onlar bizim din kardeşlerimizdir.

Bir de yetim, Kur'an'da dünyada tek olan ***"Dürr-i yetim"*** olan Hz. Muhammed (a.s) için kullanılır. Öyle kerîm bir yetim ki, onun eşi ve benzeri yoktur onun. İşte böyle tek olanı da itip kakmayın. Yetimlerin en güzeline değer vermezlik yapmayın. Yetimin sözleriyle il-gilenmezlik yapmayın. Yetimin sünnetiyle ilgilerinizi kesmeye kalkış-mayın. Yetimin hayat programına ilgisiz kalmayın. Bir zamanlar Mekke'de, Rasûlullah çevresini Allah'a imana çağırıyordu, "olmaz" diyor-lardı. "Allah'a iman edin" diyordu, "geç" diyorlardı. "Tesettür" diyordu, "geç" diyorlardı. "Namaz, namus, iffet" diyordu, "geç" diyorlardı. Şimdi sizler de ey Müslümanlar aynen onların yaptıkları gibi yetimi itip kakmaya, yetimin çağrısını kulak ardı etmeye kalkmayın.

Sâili, isteyeni de sakın kovma Peygamberim! Sizler de ey Peygamber yolunun yolcuları, sakın ha sakın sâili azarlayıp kovmaya kalkışmayın. Peki ne ister insan? İhtiyacını ister. Bilgi istenir, iman is-tenir, yol, yordam istenir. Buradaki sâil her tür istemeyi kapsamaktadır. Birinci olarak maddî bir ihtiyacı olup da bizden istemeye geleni kesinlikle kovmayacağız, onu kırıp dökmeyeceğiz. Elimizdekilerin, cebimizdekilerin bizim değil Allah'ın olduğunu ve onları Allah'ın istediği biçimde onun fakir kullarına ulaştırmak zorunda olduğumuzu asla unutmayacağız. Bu konuda önceki derslerimizde çok şey söyledik. Unutmayalım ki bizim mallarımızın içinde fakirler için ayrılmış bir hisse vardır. Yine unutmayalım ki bunu bizim arayıp bulmadan kendiliğinden almaya gelmiş fakirler bizi sorumluluktan kurtardıkları için sevip, teşekkür etmemiz gereken insanlardır. Bir başka deyişle onlar bizden Allah'a mesaj götüren posta memurlarıdır. Var mı öbür tarafa göndereceğiniz bir şeyler? Var mı Rabbinize sunacağınız bir şeyler? diye evlere gelen postacılara benzer bu fakirler. Öyleyse Allah'ın bize verdiklerinden biz de onlara verelim. Yediklerimizden onları da yedirip, giydiklerimizden onları da giydirelim. Onları

kendi hayat standardımıza çıkarmanın, kendimizi de onların standartlarına indirmenin kavgasını verelim.

Maddî ihtiyaçlar istendiği gibi, bir de ilim, iman istenir. Öyleyse bunları isteyeni de azarlamayacağız, kovmayacağız. Hem mal, mülk isteyenleri, hem de bizden ilim talep edenleri kesinlikle kovmayacağız, reddetmeyeceğiz. Din adına, Kur'an ve Sünnet adına bize bir şeyler sorup öğrenmek için gelenleri asla savmaya, savsaklamaya kalkışmayacağız. Tabi soruların birkaç çeşit olduğunu biliyoruz.

1. Adam öğrenmek kastıyla sorar. Öğrenip amel etmek, öğrendiklerini kullukta kullanmak adına sorar.

2. Dalga geçmek adına sorar. Kendisini sorumluluktan kurtarmak, kaçmak adına sorar. Firavun, Mûsâ (a.s)'ya böyle yapmıştı. Veya İsrailoğulları Bakara olayında Hz. Mûsâ'ya kaçma adına sorular soruyorlardı.

3. Bazen de adam bizden hiç bilmediğimiz bir dille isteyebilir isteyeceğini. Anlayamadığımız bir dille sorar. Meselâ bir yere gittiniz ki orada pahalılıktan, seçimlerden, geçimlerden, yeni yıldan, Avrupa'dan, Asya'dan bahsediliyor. Öyle zırvalara dalmışlar ki ne âyet, ne hadis konuşmuyorlar. Şimdi bu adamlar lisân-ı halleriyle şöyle de-miyorlar mı yani? Biz âyet ve hadis bilmiyoruz. Eğer bilseydik biz de âyetten, hadisten bahsederdik diyorlar değil mi bu halleriyle? Öyleyse unutmayalım ki insanlar hal diliyle bir şeyler isterler. Belki ne istediklerini bile ifade edemezler ama bir şeyler söylerler tavırlarıyla. Baktık ki dayımızın kızının her yeri açık veya baktık ki komşumuzun oğlu namazsız. Amcamızın oğlu Kur'an ve Sünneti bilmiyor. Belli ki bir şeyler istiyor bu haliyle bizden. Eğer bilseydi, İslâm'ı elbette böyle yapmazdı değil mi?

Baktınız ki komşunuz içki içiyor, ortağınız namaz kılmıyor, arkadaşınız fâiz yiyor, talebeniz yalan söylüyor, hanımınız örgünün dışında başka hiçbir şeyle ilgilenmiyor. Hemen anlayacağız ki onlar lisânı halleriyle bizden bir şeyler istiyorlar. Bizden kendilerine din duyurmamızı, Kitap ve Sünnet anlatmamızı istiyorlar. Onları asla reddetmeyelim, kovmayalım, savsaklamayalım da hemen onlara onların muhtaç olduğu şeyleri anlatalım inşallah. Çünkü dün bizler de bir şey bilmiyorduk da Rabbimiz öğretti. Bugün bizim dünkü durumumuzda olanlara kızmayalım, azarlamayalım, yanımızdan kovmayalım da, Allah'ın bize öğrettiği gibi biz de onlara öğretmeye, anlatmaya çalışalım inşallah.

Üçüncü istek de Rabbinin nîmetini çok an.

11. "Yalnızca Rabbinin nîmetini anıp anlat."

Rabbinin nîmetini de hep an, sürekli hatırla ve anlatmaya devam et. Peki acaba Allah'ın hangi nîmeti vardı Rasûlullah'ın üzerinde? Vahiy nîmeti, risâlet

nîmeti, Kur'an nîmeti, ilim nîmeti, akıl nîmeti, göz nîmeti, kulak nîmeti, anlayış, kavrayış nîmeti, yeme-içme nîmeti ve sayılamayacak kadar nîmetler.

Peki acaba nîmeti anmak, anlatmak ne demektir? Bunu nasıl anlayacağız? Nîmeti anmak, nîmeti anlatmak onu onun sahibi olan Allah'ın istediği gibi kullanmaktır. Nîmeti hatırlamak, nîmetin vericisini hatırlamak demektir. Nîmeti anmak, nîmetin sahibini anmak, nîmetin sahibini ve o sahibin istediklerini hatırlamak demektir. Tabi bu hatırla-ma mücerret sadece hatırlayıvermek değil, onu uygulamaya koymak, amele dönüştürmek üzere hatırlamaktır. Tabiî bazı hatırlamalar kavlî olur, bazıları da fiilî olur. Kavlî olanlara hamd, fiilî olanlara da şükür denir. Yani dille nîmetin vericisine hamd edilirken, hayatla da teşekkür etmeliyiz.

Bu âyet-i kerimede geçen *"anlat"* kelimesinden maksat, ya Al-lah'ın vermiş olduğu nimetleri başkalarına da anlatarak zikretmek ve "Allah bana şu şu nimetleri nasip etti" demektir; ya da "bu âyet-i keri-mede anlatılması emredilen nimet: "Allah yoluna dâvet etmek, O'nun şeriatını tebliğ etmek ve ümmete İslâm'ı öğretmektir." Âyet-i celile, bu iki manayı da kapsamaktadır. İnsan, dalâlet ve câhiliyyet içerisinde ol-duğu günleri hatırlamalı ve Allah'ın kendisini karanlıklardan, nur'a çı-kartmış olduğuna şükretmelidir. Hz. Ömer (r.a.) de böyle yapıyor, câ-hiliyyet günlerinde helvadan put yapıp, acıkınca yediklerini hatırlayın-ca, o günlerine gülüyordu. Müslüman, Allah'ın nimetiyle zengin ol-duktan sonra da, fakir olduğu eski günlerini hatırlamalı ve davranış-larını ona göre ayarlamalıdır. Durumu düzeldiğinde sıkıntılı günlerini hatırlamalı, sonra da Allah kendisini o dertlerden kurtardığı için şükür vecibesini yerine getirmelidir. Bu şekilde, Allah'ın kendisine verdiği ni-metlerin anlatımı olur ve bunun vecibelerini insanları Allah yoluna dâ-vet etmek suretiyle tamama erdirir.

Kulun şükrü, üç rükûn üzere kuruludur. Bunların hepsi bir ara-da olmayınca kul, şükür etmiş sayılmaz. Bunlar: Allah'ın vermiş ol-duğu nimetleri itiraf etmek, bu nimetlerden dolayı Allah'a hamd ve se-nâ etmek, bu nimetleri, Allah'ın rızasını kazanacak işlerde kullanmak-tır. Allah'ın vermiş olduğu nimetleri itiraf etmek, bu nimetleri kendi tec-rübemize, zekâmıza, çabamıza, makamımıza, şöhretimize ve kuvveti-mize değil; sadece Allah'a dayandırmaktır. Karun, kendisine verilmiş olan nimeti, kendi bilgisine ve becerisine dayandırınca Allah onu, bü-tün malı ve mülkü ile yerin dibine sokmuştur. Bunun için, normal ola-rak kişi, kendisine bütün bu nimetleri veren Allah'a şükretmelidir. Son-ra, kendisine nimet verenin Allah olduğuna yakînen iman eden ve O'-na hamd ve senâ eden kişi, kendisine verilen bu nimetleri Allah'a is-yan yolunda kullanmaz. Kendisine mal verilen kişi, faizle para verme-yeceği gibi, sıhhat ve âfiyet verilen kişi de, insanlara karşı zor kulla-narak, onlara zulmetmez; ibadetleri terk etmez. Bu rükünleri gereği gibi edâ ettiğimiz zaman, hiç şüphe yok ki Allah bize vermiş olduğu nimetleri çoğaltacak ve Kerim olan

kitabında *“Şükrederseniz, and ol-sun ki size arttıracağız.”* (İbrahim, 7) buyurarak, vaad etmiş olduğu üzere, o nimetleri bereketlendirecektir.

Rabbimiz Peygamberine pek çok nîmet vermiştir. Akıl, göz, kulak gibi nîmetlerin yanında Peygamberlik nîmeti, Kur’an nîmeti, yol, yordam bildirme nîmeti, âlemlere peygamber olarak görevlendirme nîmeti, âlemlere rahmet yapma nîmeti gibi pek çok nîmetleri vardır Rabbimizin.

Rabbimizin tüm nîmetlerini hatırlayıp o nîmetleri O’nun yolunda kullanmak zorundayız. Hangi nîmetler var üzerinizde bir hatırlayın. Akıl nîmeti mi var? Akıllı mısınız şu anda? Onu Allah’ın istediği gibi, Allah’ın istediği yerlerde kullanın, böylece Allah’ın nîmetini anın. Onu sadece para kazanmanın peşinde, ya da fizik problemleri, kimya denklemleri çözmenin peşinde değil de, biraz da vahyi tanımada kullanın, böylece Rabbinizin nîmetini anın.

Veya meselâ ilim nîmeti mi var üzerinizde? Onunla sahibinin istediği biçimde amel edin. Onu sahibinin istediği biçimde muhtaçlara ulaştırın, böylece Rabbinizin nîmetini anın. Konuşabiliyor musunuz? Dil nîmeti mi var üzerinizde? Onu sahibinin istediği yerde kullanın. Akşama kadar pek çok şey peşinde kullandığınız kadar, peynirin küflüsünü, turşunun modelini anlamada kullandığınız kadar, onun bunun gıybetinde ve zırvalarında kullandığınız kadar biraz da âyet ve hadis anlatmakta kullanın, böylece Rabbinizin nîmetini anın. Sıhhat, gençlik nîmeti mi var üzerinizde? Onu Allah’a kulluğa harcayın da Rabbinizin nîmetini anın. Kur’an nîmeti mi var? Allah size Kitap, Sünnet bilgisi mi verdi? Onunla amel ederek, onunla hayatınızı düzenleyerek, o nimeti üzerinizde göstererek, onu birilerine anlatarak Rabbinizin nîmetini anın. Boş zaman nîmeti mi var üzerinizde? Onu hasta ziyaretine, sıkıntılı kardeşlerinizin yardımına ayırarak Rabbinizin nîmetini anın. Hanım nîmeti, çoluk-çocuk nîmeti mi var üzerinizde? Onları Kitap ve Sünnetle tanıştırarak, onları Müslümanca eğiterek, onları cennete kazandırın ve böylece Rabbinizin nîmetini hatırlayın. Para nîmeti mi var? Mal-mülk nîmeti mi var üzerinizde? Onu, ona muhtaç olanlara verin ki Rabbinizin nîmetlerini anmış olasınız. Bütün bunları Allah yolunda kullanın ki, bunların Allah’a ait olduğunu, Allah’tan gelme birer nîmet olduğunu hatırlamış olun, diyor Allah.

Birisi dille ötekisi de amelle olmak üzere nîmetlere şükredeceğiz. Nîmetlerin sahibini hatırlayacağız. Ama bu hatırlama şu anda insanların pek çoğunun yaptığı gibi olmayacak. Nasıl? “Elhamdülillah, Allah bana akıl verdi. Aklımı iyi yaratmış Rabbim. Öyleyse ben de aklımı iyi kullanıp iyi bir bilgisayar mühendisi olayım da insanlara faydam dokunsun. Veya iyi bir doktor olayım da insanların sağlığına hizmet edeyim.” Hayır! Onlar mı verdi sana bunu da onların hizmetinde kullanıyorsun? İnsanlara hizmet için iyi sanatkar olayım diyor adam. Niye? Niye insanlar adına? Niye insanların hizmeti için? İnsanlar

mı verdi o aklı sana? “Elhamdülillah sesimi güzel yaratmış Allah. Öyleyse ben de iyi bir sanatkar olayım da insanları eğlendirmek için güzel sanatlar icra edeyim” diyor adam değil mi? Hakkımız var mı bu-na? Kimin verdiğini kimin hizmetinde kullanıyoruz? Kime muhtaçken kime minnet duyuyoruz? bunu çok iyi düşünmek zorundayız. Dil ve göz vermiş Allah. Eh bunlarla Kur’an oku bolca. Sabah oku, akşam oku, gündüz-gece oku, sürekli oku. Peki nasıl okuyoruz Kur’an’ı? Metnini okuyoruz sadece. Mânâya nüfuz etmeden, okuduğumuzu anlamadan, anlayıp da hayatı onunla düzenleme endişesi duymadan okuyoruz. Biraz da hayata okuyalım. Uygulama, anlama adına okuyalım biraz da.

Halbuki biz kendimiz anlayacağız ve başkalarına da anlatacağız. Okuduğumuzu, öğrendiğimizi kendimiz yapacağız, yaşayacağız, uygulayacağız, başkalarına da anlatacağız. Meselâ bir hadis okuduk ki, “Duvara halı asmayın” diyor. O bir ihtiyaçsa yerde sergi olmalıdır, duvarda lükstür diyor. Bunu kendimiz uygulayacağız, yani kendi evimizde varsa indireceğiz, başkalarının evindeyse onlara da söyleyeceğiz, anlatacağız. Veya meselâ bir âyetten öğrendik ki namazı mutlaka kılmalıyız. Biz kendimiz kılacağız, başkalarına da anlatacağız, kılmaları için uyarıda bulunacağız.

Veya meselâ bir hadis duydum ki altın yüzüğün haramlığını anlatıyor. Kendi parmağımda bir altın yüzük varsa atacağım, ama onunkini çıkarıp atmayacağım da, “arkadaş onu çıkarman lâzım” diye onu uyaracağım. Kendim oruç tutacağım ama başkaları adına tutuvermeyeceğim. Kendim zekât vereceğim ama vermeyeninkini de ver-meyeceğim, onlara bunu anlatacağım.

Bu sûreden sonra Rasûlullah tekbir getirdi. “Allah-u Ekber!” buyurdu. Tekbir getirdi bu ve bundan sonrakilerde. Duhâ’dan Nâs’a kadar ki sûrelerin başında ya da sonunda Allah’ın Resûlü tekbir getirdi. Bunun sebebi de anlayabildiğimiz kadarıyla şudur: Sûrenin başlarında da ifade ettiğimiz gibi bu sûrenin nüzûlünden evvel Rasûlullah Efendimizin aklında Mevlâ’nın kendini terk ettiği gibi bir durum vardı. Allah’ın Resûlü buna çok içerliyordu. Ama bir fetretten sonra böyle bir müjde gelince, vahiy yeniden gelmeye başlayıverince Allah’ın Resûlü buna çok sevinmiş ve “Allah-u Ekber” deyivermişti.

Bir de bu ve bundan sonraki sûreler kısadır. Yani kısa ve özlü olmaları sebebiyle kafada canlanması mümkündür. O yüzden bunları okuyan kişi tekbir getirir. O anda, bu sûreyi okuduğu anda başka bir şey demesi mümkün değildir zaten. Buna Kur’an’dan iki delil vardır.

Bunlardan birisi Necm sûresi geldiğinde Kâbe’nin avlusunda Rasûlullah bunu müşriklere okudu. Rasûlullah’ın sûreyi okuyuşu öyle etkili oldu ki, Rasûlullah secde etti, oradaki tüm müşrikler de secde ettiler, secde etmek

zorunda kaldılar. Çünkü yapacak başka bir şey yoktu o anda. Hattâ Velid bin Muğîre secde etmedi de yüzüne toprak götürdü. Secdeden kendini alıkoymayı becerebildi ama, secde adına yüzüne toz toprak götürmekten kendini alamadı. Çünkü Rabbimizin hak vahyinin gündeme geldiği böyle bir ortamda insanların yapabilecekleri başka bir şey yoktur.

Bir de Mü'minûn sûresi 5-6. âyetleri insanın yaratılışından söz ederek geldi. Andolsun ki insanı çamurdan yarattık. Sonra onu nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra o nutfeyi kan pıhtısına çevirdik. Sonra onu da bir çiğnemlik et yaptık. Sonra kemiklere de et giydirdik... Derken Hz. Ömer âyetin sonunu beklemeden: ***“Feteba-rekellahu Ahsenu’l halikîn”*** deyiverdi. Allah’ın Resûlü de buyurdu ki ***“Uktubûha ve hakeza nuzilet”*** “Onu Ömer’in dediği gibi yazın çünkü aynen öylece nâzil oldu” buyurdu. Dikkat ediyor musunuz? Âyet tamamlanmadan Hz. Ömer efendimiz âyetin sonunun nasıl geleceğini bilebiliyor.

Bu sûre de burada sona erdi. Rabbim gereğiyle amel eden kullarından eylesin. Velhamdü lillahi Rabbi’l âlemin